

26. 3. 2019

Veďte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Tak trochu jiná fyzická osoba

Takový název článku může mít mnoho významů. Je proto nutné upřesnit, že tento příspěvek se zabývá oborem trestního práva, kde fyzická osoba vystupuje ve více rolích. Budeme se zde zabývat tou, která má poněkud specifické rysy.

Trestní řád říká, že dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen. To ale nevylučuje, aby dotyčný nebyl nucen strpět nejrůznější omezení, kterým by se vyhnul tehdy, jestliže by proti němu trestní řízení vedeno nebylo.

Takových omezení je mnoho. Obviněnému mohou být uložena nejrůznější předběžná opatření, tj. například zákaz styku s určitými osobami, zákaz vstupu do obydlí, zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě, zákaz vycestování do zahraničí, atd., atd.

Dále je třeba zmínit také možnosti odebrání otisků prstů a vzorku DNA, možnost předvedení, možnost osobní a domovní prohlídky, možnost uložení pořádkové pokuty a samozřejmě nelze opomenout ani možnost vzetí do vazby.

Celkově toho tedy není málo a to vše lze aplikovat vůči fyzické osobě, která je považována - až do určitého okamžiku - za nevinnou. Jestli je tato osoba nevinná fakticky, to ví ovšem často pouze ona sama. Orgány činné v trestním řízení si tím jisty nebývají. Jejich široké kompetence slouží dílem k tomu, aby se to s určitou mírou pravděpodobnosti dozvěděly, dílem k tomu, aby jim byla fyzická osoba v potřebné době k dispozici, chovala se k nim slušně a koneckonců dílem také k prevenci různých budoucích nežádoucích situací.

Zákon č. [418/2011](#) Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, byl však donucen vygenerovat velmi specifickou fyzickou osobu, o které je i orgánům činným v trestním řízení od samého začátku zcela jasné, že je nevinná. Tato osoba sice nespáchala vůbec nic nelegálního, ale pro orgány činné v trestním řízení přesto stojí na druhé straně pomyslné barikády. Je přitom pouze jakýmsi "Avatarem", který za stíhanou právnickou osobu plní roli obviněného tam, kde toho tato právnická osoba - nedisponující příslušnými hmotnými atributy - evidentně není schopna. Právnická fikce například nemůže chodit k výslechu, ani kdyby stokrát chtěla. Tento její specifický hendikap proto bylo třeba v zákoně vyplnit „quasiobviněnou“ fyzickou osobou, ke které se ovšem orgány činné v trestním řízení mohou chovat různým způsobem, tak jak už to v naší trestněprávní praxi chodí.

Co k tomu říká zákon č. [418/2011](#) Sb.?

V podstatě to, že za právnickou osobu činí v řízení úkony ten, kdo je k tomu oprávněn v řízení před soudem podle občanského soudního řádu. To znamená, že za právnickou osobu jedná :

- člen statutárního orgánu; tvoří-li statutární orgán více osob, jedná za právnickou osobu předseda statutárního orgánu, popřípadě jeho člen, který tím byl pověřen; je-li předsedou nebo pověřeným členem právnická osoba, jedná vždy fyzická osoba, která je k tomu touto právnickou osobou zmocněna nebo jinak oprávněna, nebo
- její zaměstnanec (člen), který tím byl statutárním orgánem pověřen, nebo

- vedoucí jejího odštěpného závodu, jde-li o věci týkající se tohoto závodu, nebo
- její prokurista, může-li podle udělené prokury jednat samostatně.

Úkony takové osoby jsou úkony samotné stíhané právnické osoby.

Právnická osoba si ale může za stejným účelem zvolit i jinou osobu jako zmocněnce, případně jí soud může ustanovit opatrovníka. Podstatné je přitom konstatování, že všechny tyto osoby mají v řízení stejná práva a povinnosti jako ten, proti němuž se vede trestní řízení.

Zákon č. [418/2011](#) Sb. je vedlejší normou trestního práva, která v sobě obsahuje jak prvky trestního práva hmotného, tak i prvky trestního práva procesního. Jeho pojmy je proto třeba chápat, interpretovat a aplikovat jak samostatně, tak i ve vztahu k obecné úpravě, tj. ve vztahu buď k trestnímu zákoníku, anebo k trestnímu řádu. Zákon je vůči oběma, zákonem speciálním, takže jejich ustanovení zde mohou být aplikována pouze potud, pokud on sám nestanoví jinak a také pokud to povaha věci nevyklučuje.

V praxi to tedy znamená, že jestliže zákon sám neobsahuje zvláštní úpravu některého institutu anebo postupu vůbec, platí zcela obecná úprava (pokud to není z povahy věci vyloučeno) a pokud zákon obsahuje takovou zvláštní úpravu částečnou, ve „zbytku“ opět platí obecná úprava (opět pouze, pokud to není z povahy věci vyloučeno).

Jak se dále ukáže, toto pravidlo není natolik samospasitelné, aby dokázalo automaticky zabránit vzniku i dosti zvláštních procesních situací. Pro orgány činné v trestním řízení totiž může být v některých situacích poněkud obtížné přesně odlišit pozici obviněného od pozice osoby činící úkony za stíhanou právnickou osobu. Koneckonců, i výraz „povaha věci“ je velmi flexibilní a každý si ho může vykládat tak, jak se mu to momentálně hodí.

Pro zjednodušení se dále zaměříme na osobu vygenerovanou samotnou právnickou osobu (dále jen „konající osoba“), u které lze předpokládat vyšší stupeň angažovanosti, než u soudem ustanoveného opatrovníka

Obecně vzato se nejedná o roli nijak záviděníhodnou. Problém může pro konající osobu nastat již s jejím předvoláním. To se ne vždy musí jednoduchým způsobem podařit a konající osoba se tak může dočkat i prvního překvapení v podobě návštěvy policejního orgánu.

Orgány činné v trestním řízení budou samozřejmě chtít konající osobu vždy vyslechnout, což pro ni ovšem může znamenat dilema. Její výpověď sice může stíhané právnické osobě pomoci, ale může jí, třeba i velmi výrazně, poškodit. Takové dilema tak proto bývá v praxi často řešeno odmítnutím výpovědi.

Poznámka:

Pokud odbočíme, podstatně hůře je na tom osoba v pozici svědka, která si dovolí odmítnout výpověď s odkazem na to, že je pro ní právnická osoba osobou blízkou. To je ukázka složité situace, která nastává nutností kombinace ustanovení zákona č. [418/2011](#) Sb. se základními normami trestního práva. Citovaný zákon nemá ve vztahu k ustanovení § 100 odst. 2 trestního řádu žádný dopad a otázka charakteristiky právnické osoby jako možné další „osoby v poměru obdobném“ tak není v oboru trestního práva prozatím nikde explicitně řešena.

Specifická situace přitom může existovat zvláště u dlouholetých vrcholných manažerů obchodních korporací, kde se již jedná se o vztah zvláštní kvality (výrazná finanční závislost, osobní úzká

zainteresanost na dlouhodobé prosperitě obchodní korporace, apod.). Pokud si dovolíme situaci poněkud zlehčit, určit nelze vyloučit, že některý manažer má svoji firmu raději než svoji manželku...

Je známa již řada rozhodnutí, která v různých oborech práva připustila možnost právnické osoby v pozici osoby blízké:

Rozsudek NS ČR sp. zn. 21 Cdo 2192/2001 ze dne 1.8.2002.

Rozsudek NS ČR sp. zn. 530/2001 ze dne 7.3.2002.

Nález ÚS sp. zn. II. ÚS 89/04 ze dne 2.2.2006.

Rozsudek NSS čj. 1 Afs 58/2009 ze dne 31.3.2010.

Rozsudek NS ČR sp. zn. 29 Cdo 4822/2008 ze dne 27.1.2010.

Rozsudek NS ČR sp. zn. 29 Cdo 1212/2012 ze dne 26.11.2013.

Rozsudek NS ČR sp. zn. 29 ICdo 80/2014 ze dne 16.4.2015.

Pojem „osoba blízká“ by ale měl mít homogenní platnost v celém právním systému, tedy i v trestním právu. Nelze opomenout ani to, že takové právo svědka odepřít výpověď je právem zcela subjektivním a tato jeho individuální kompetence nemůže být nahrazována žádnou odlišnou úvahou orgánu činného v trestním řízení.

Obzvláště pikantní situace ovšem nastává v případě odděleného trestního řízení proti osobě fyzické a proti osobě právnické. Majitel a jednatel firmy je v jednom řízení byť nepravomocně odsouzen a v řízení („druhé vlny“) je následně nucen k tomu, aby jako svědek vypovídal pod sankcí proti „své“ stíhané právnické osobě. Čím odůvodní odmítnutí svojí výpovědi? Nebezpečím svého trestního stíhání? To už tady přece je, a jeho „osoba blízká“ (?) je na tom stejně. Nejedná se o teorii.

Zpět k osobě konající úkony za právnickou osobu.

Jestliže taková osoba má stejná práva a povinnosti jako ten, proti komu se vede trestní řízení, je současně stále připomínat, že zde proti ní žádné skutečné trestní řízení vedeno není - prostě není stíhána. Není tedy „pravým“ obviněným a nelze proto vůči ní aplikovat žádná předběžná opatření, ani všechna další omezení, která trestní řád explicitně spojuje s existencí formálně obviněného - k čemuž se naštěstí řadí i možnost vzetí do vyšetřovací vazby. Ke stejnému závěru lze ale koneckonců dojít i při aplikaci selského rozumu (viz např. odběr DNA). Stručně řečeno, konající osobě by v rámci normálního života běhu vůbec žádná újma fakticky vzniknout neměla.

To ovšem nevyklučuje existenci poněkud specifických procesních situací. V případě stíhání právnické osoby není aplikován institut nutné obhajoby, ale stíhaná právnická osoba přesto svého obhájce mít může a (na základě řady zkušeností) jí to lze vřele doporučit. Jestliže ale má konající osoba všechna práva obviněného v trestním řízení, může mít svého obhájce samozřejmě i ona. Jestliže se tyto dva obhájci neshodnou - například ohledně potřeby podání opravného prostředku - nastává zde kompetenční problém, jehož řešení autorovi tohoto článku bohužel není známo.

Práva obviněného podle trestního řádu jsou široká, ale na druhé straně sem patří i některé povinnosti. Z logiky věci přitom vyplývá, že konající osoba musí být poučena o všech jejích právech a povinnostech komplexně. Orgán činný v trestním řízení nemůže mít možnost vybírat si ad hoc jenom to, co bude subjektivně pokládat v tomto případě za aplikovatelné, případně dokonce jenom to, co se mu bude líbit.

Konající osoba, tak musí být mj. poučena již o tom, že pokud se bez dostatečné omluvy nedostaví, může být předvedena, pokud byla řádně předvolána. Jestliže taková osoba přes předchozí napomenutí ruší řízení nebo se k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu chová urážlivě,

nebo pokud bez dostatečné omluvy neuposlechne příkazu nebo nevyhoví výzvě, které jí byly dány podle trestního řádu nebo podle zákona č. [418/2011](#) Sb., může být právnické osobě, kterou zastupuje, předsedou senátu a v přípravném řízení státním zástupcem nebo policejním orgánem uložena pořádková pokuta do 500 000 Kč, což samozřejmě není nijak zanedbatelné. (Dopustí-li se jednání uvedeného ve větě první opatrovník, lze mu uložit pořádkovou pokutu do 50 000 Kč.)

Poněkud zmatečná situace může teoreticky nastat z hlediska aplikace různých odklonů od standardního projednání trestní věci v hlavním líčení, kterým se v současnosti příkládá stále větší význam. Pokud jsou splněny příslušné podmínky stanovené trestním řádem, obviněný musí být již v přípravném řízení poučen o možnosti dohody o vině a trestu za podmínek stanovených trestním řádem. Je pravděpodobné, že tuto možnost by uvítaly i některé stíhané právnické osoby, ale již známý problém spočívá právě v tom, že konající osoba tímto obviněným není. Koneckonců i řada aspektů, zákonem spojovaných s možností odklonů, je „šita na míru“ fyzickým osobám. Tak třeba hodnocení dosavadního života konající osoby by zde bylo zcela irelevantní a hodnocení předchozího života osoby právnické je tak trošku jiná kategorie.

Jinak je však nutné současně předpokládat, že věcné kompetence konající osoby nebudou nikdy neomezené, protože statutární orgány stíhané právnické osoby nebudou patrně mít zájem nechat se nějak zásadně překvapovat například úkony pověřeného zaměstnance.

Konající fyzická osoba, které zde věnujeme pozornost, může v trestním řízení nepochybně plnit významnou úlohu. Tato úloha začíná jejím právním zrodem, což je jasně definovaný časový okamžik. Oproti tomu konec jejího právního angažmá nikde definován není.

V případě obviněné fyzické osoby je situace jasná, protože trestní řízení zde bude ukončeno jakýmkoliv pravomocným meritorním rozhodnutím, zabývajícím se jmenovitě touto osobou a jejím skutkem. V případě konající osoby je situace odlišná. Tato osoba není někým, kdo by jakýkoliv skutek fakticky spáchal a plní zde pouze jakousi zvláštní roli, která je současně obligatorní a do jisté míry i formální. Do této role byla vyslána, ale jak a kdy tato její trestněprávní mise vlastně věcně a formálně skončí, když nemůže být odsouzena? Není patrné, jaká by měla být podoba relevantního právního kroku, kterým bude její působení s konečnou platností adresně skončeno. Žádný takový právní akt neexistuje. Co se bude s touto osobou dít v případě obnovy řízení, dovolání, ústavní stížnosti, mezinárodního soudu? S určitou mírou nadsázky tak lze tvrdit, že ona konající osoba nakonec mizí v jakémsi podivném právním vakuu. („Obchodní korporace XY se odsuzuje k peněžitému trestu 750 000 Kč a pan Josef Novák může jít domů ...“).

Zákon č. [418/2011](#) Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim se součástí našeho právního systému stal převážně pod silným mezinárodním tlakem. I přes časový odstup v něm zůstává cizím prvkem, jehož praktická aplikace je způsobilá vyvolávat nejasné procesní situace. Nastoluje tak přitom řadu otázek, které bude naše judikatura řešit desítky let.

JUDr. Jan Vidrna,
advokát

e-mail: jan.vidrna@akdpp.cz

Další články:

- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)
- [Novela § 196 trestního zákoníku: racionální korekce, nebo oslabení ochrany dítěte?](#)
- [Vybrané aspekty trestného činu podvodu podle § 209 TrZ ve světle judikatury](#)
- [Zásadní novinky v oblasti trestní odpovědnosti právnických osob v roce 2026](#)
- [Kauza Skender Bojku: Putativní nutná obrana optikou ÚS](#)
- [Novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob](#)